

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“

**ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ, ЗДРАВНИ
ГРИЖИ И СПОРТ“ КАТЕДРА „МЕДИКО-СОЦИАЛНИ
НАУКИ“**

Весела Стойчева Иванова
**Крос-културно сравнение на обучението по
социална работа в България и Румъния**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“
Докторска програма: Организация и управление на социалните
дейности

Професионално направление: 3.4. Социални дейности
Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни
науки

Научен ръководител:
проф. д-р Васка Станчева-Попкостадинова

Благоевград, 2023

Дисертацията е обсъдена и допусната до защита на заседание на катедра „Медико-социални науки“ на ФОЗЗГС при ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, състояло се на 15 февруари 2023 г.

Дисертационният труд е в обем 149 страници включва: увод, три глави, основни изводи, препоръки, библиография и приложения. Резултатите са онагледени с 11 фигури и 43 таблици. Библиографията включва 174 източника, от които 31 на кирилица и 143 на латиница.

Защитата на дисертацията ще се състои на 07 април 2023 г. от 14:30 часа в зала 478 на УК – 1 на ЮЗУ „Неофит Рилски“ на открито заседание на научно жури в състав:

1. Доц.д-р Виктория Бойкова Сотирова - председател, ЮЗУ „Н.Рилски“
2. Проф. д-р Гинка Андонова Механджийска, СУ „Св. Климент Охридски“
3. Доц. д-р Ирина Тодорова Тодорова-Липчева, ТУ- Варна
4. Доц. д-р Людмила Павлова Векова, ПУ „П. Хилендарски“
5. Доц. д-р Лиляна Иванова Русанова, ТУ- Габрово

Материалите за защита са на разположение на интересуващите се в стая 488, УК – 1, ЮЗУ „Неофит Рилски“, ул. „Иван Михайлов“ №66.

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.....	5
ГЛАВА ПЪРВА. ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР	6
1.1. <i>Обучението по социална работа в България.....</i>	<i>6</i>
1.2. <i>Обучението по социална работа в Румъния.....</i>	<i>7</i>
ГЛАВА ВТОРА. МЕТОДОЛОГИЯ И МЕТОДИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ	9
2.1. Цел, задачи, хипотеза	9
2.1.1. Цел	9
Основната цел на дисертационния труд е да се проучи и сравни обучението по социална работа в България и Румъния.	9
2.1.2. Задачи	9
2.1.3. Хипотеза	10
2.2. Методи на изследването	10
2.2.1. Качествени методи:	10
2.2.2. Количествени методи.....	11
2.3. Участници и обхват на изследването	13
2.3.1. Университети	13
2.3.2. Преподаватели	13
2.3.3. Студенти.....	14
ГЛАВА ТРЕТА. АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ И ДИСКУСИЯ	16
3.1. Документален анализ - учебни планове, ОКС бакалавър „Социални дейности“	16
3.1.1. Документален анализ на учебни планове България	16

3.1.2. Документален анализ на учебни планове/обучението по Социална работа в университети в Румъния	17
3.2. Резултати от анкетно проучване сред студенти, обучаващи се в специалност Социална работа в университети в България и Румъния.....	19
3.3. Резултати от интервюта с преподаватели по Социална работа в България и Румъния.....	29
Основни изводи.....	33
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	39
ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	40
БИБЛИОГРАФИЯ	44

УВОД

В социалната дейност са заложили основните религиозни доктрини и принципи за милосърдие и помощ към ближния, към нуждаещия се, към болния, към бедния, към страдащия. Основавайки се на тези идеали, социалната работа ги прилага в практиката, като се основава на теоретични и изследователски модели. Социалната работа е научно-базирана, развита и утвърдена върху интердисциплинарна теоретична основа (Механджийска, 2021).

Настоящият дисертационен труд е фокусиран върху крос-културно сравнение на обучението по социална работа в две географски и културно близки страни – България и Румъния, чиито сходни исторически, социални и културни особености, оказват влияние върху начина, по който е организирано обучението по социална работа. България и Румъния са две съседни държави в Югоизточна Европа, които през последните няколко десетилетия претърпяват значителни социални и политически промени. Стремжът към демокрация несъмнено оказва влияние върху организацията и разбирането за обучението по социална работа и в двете страни. Преходът от централизирана, контролирана от държавата система към по-децентрализирана, пазарно ориентирана система поставя нови предизвикателства, но и редица възможности за образованието по социална работа в двете страни.

Целта на това изследване е да се сравни обучението по социална работа в България и Румъния и да се установят сходствата и разликите на няколко нива:

- университети – бакалавърски програми и учебни планове;
- студенти – мотивация за обучение в университет и избор на специалност, удовлетвореност от обучението, предпочитани области за професионална реализация, готовност за включване в реална работна среда/практика;
- преподаватели – специфика на обучението и предизвикателства пред професионалното направление.

ГЛАВА ПЪРВА. ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР

1.1. *Обучението по социална работа в България*

Образованието по социална работа в страните от Източна Европа е създадено още след Първата световна война, но е прекъснато или забранено в края на Втората световна война или скоро след това (Hering and Waaldijk, 2003; Schilde and Schulte, 2005; Hering and Waaldijk, 2006). Според Паризов (2000), България още през 1973 г. поставя начало на професионалното обучение в специалност „социален работник“ към Полувисшия медицински университет, София.

Според Русанова (2015) социалната работа преминава „от екзотично и непознато явление“ и се „трансформира в разпространена обществена институция, разработена на нормативно(прескриптивно) и образователно(описателно и дескриптивно) равнище“ (Русанова, 2015: 74). След 1989 г. обучението по социална работа в България преминава през няколко периода (Господинов, 2007). Според същия автор има четири

етапа, които се свързат с приемането на редица нормативни документ, който очертават посоката на развитие на висшето образование в България.

Към настоящия момент професията „Социален работник“ не е регулирана професия в България. В ал. 1, т. 9 от допълнителните разпоредби от Закона за социално подпомагане (2002) социална работа е „професионална дейност за подобряване взаимната адаптация на подпомаганите лица, семействата, групите и средата, в която те живеят. Тя е комплекс от подпомагащи дейности, насочени към постигане на по-добро качество на живот, достойнство и отговорност у хората на основата на индивидуалните им способности, междуличностните отношения и ресурсите на общността.

След приемането на Закон за социалните услуги в България (2019), определението за социална работа в чл. 4. гласи: „Социалната работа е дейност, която се основава на правата на човека и социалната справедливост и е насочена към подкрепа на отделния човек, семейството, групи или общности за подобряване на качеството им на живот чрез развитие на умения да използват собствените си възможности и тези на общността при посрещане на техните потребности“. В Наредбата за качеството на социалните услуги са заложили стандарти за квалификация и развитие на служителите, право на обучения и супервизия, наставничество; стандарти за работно натоварване; стандарти за заплащане труда на служителите; етичен кодекс; включване на доброволци и студенти; етичен кодекс.

1.2. Обучението по социална работа в Румъния

Обучението по социална работа преминава през различни етапи – от пълна забрана до подем. След падането на комунистическия режим, Румъния претърпява редица промени - политически, икономически, институционални, образователни и социални. Социалната работа започва

своето ново развитие (Rutgers University Center for International Social Work, 2008). Тежката ситуация в цялата страна, наложило възобновяване на обучението по социална работа. Образованието по социална работа е възстановено на университетско ниво в началото на 1990г. със създаването на катедри по социална работа, във факултети по социология и социална работа в Букурещ и Клуж, а само година по-късно и в университетите в Яш и Тимишоара (Guzzetta, 1995). Първоначално обучението се провежда на ниво колеж, а след това постепенно се трансформира в университетска програма с продължителност 4 години. В учебните планове на университетите са включени курсове по социология, методология на изследванията, психология, политики и социална медицина, както и няколко основни дисциплини в областта на социалната работа, свързани с теориите и методите на интервенция.

Първите социални работници завършват през 1994г. (4 годишен курс на обучение). Основен принос за създаването и професионализацията на обучението по социална работа през този период има сътрудничеството с други западни (европейски и американски) училища за социална работа (Walsh et al., 2005; Crawford et al., 2006). Броят на университетите със програми по социална работа нараства до 24 през 2006 г. и до 23 през 2011г., включващи публични, частни и религиозни факултети (православни, католически, баптистки, адвентистки и др.) (Mănoiu and Epureanu, 1996).

След 2005 г. в резултат на Болонския процес бакалавърското образование по социална работа се редуцира от четири години на три години. Магистърски програми по социална работа са достъпни в цялата страна в различни специализирани области (напр. консултиране и клинична социална работа, пробация, управление на социалната работа, управление

на социалните услуги, социална работа с групи с висок риск, социална работа с деца и др.).

В момента професията социален работник е регулирана от държавата професия, което става възможно след приемането на редица закони в областта на социалното подпомагане (2001, 2006 и 2011 г.), признаване статута на професията (Закон 466/2004) и приемане на професионален етичен кодекс (Lazăr, 2015).

ГЛАВА ВТОРА. МЕТОДОЛОГИЯ И МЕТОДИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ

2.1. Цел, задачи, хипотеза

2.1.1. Цел

Основната цел на дисертационния труд е да се проучи и сравни обучението по социална работа в България и Румъния.

2.1.2. Задачи

За постигане на целта на дисертационното изследване са формулирани следните задачи:

2.1.2.1. Да се проучат и сравнят бакалавърските програми по социална работа в България и Румъния по отношение на критерии за прием и завършване, структура и съдържание на учебните планове, характер на теоретично и практическо обучение.

2.1.2.2. Да се проучи мнението на студенти от България и Румъния относно обучението по Социална работа което включва:

- изследване влиянието на социодемографски фактори върху мотивация за обучение в университет, избор на специалност и удовлетвореност от обучението;

- установяване влиянието на мотивацията за обучение и избор на университет и на специалност върху удовлетвореността от обучението;

- идентифициране на предпочитани области за професионална реализация;

- извеждане на факторите, които влияят върху готовността на студентите за включване в реална работна среда.

2.1.2.3. Да се идентифицират предизвикателства в обучението по социална работа в България и Румъния през погледа на преподаватели .

2.1.2.4. Да се установят сходства и разлики в бакалавърските програми за обучение по социална работа в България и Румъния.

2.1.3. Хипотеза

Формулирана е следната хипотеза: *Има съществени разлики в обучението по социална работа в България и Румъния.*

Предмет на проучването е обучението по социална работа в България и Румъния.

Обект на проучване са: учебни планове, студенти и преподаватели от ПН 3.4. Социални дейности в България и специалност „Социална работа (Asistenta sociala) в Румъния.

2.2. Методи на изследването

Емпиричните данни са събрани чрез качествени и количествени методи:

2.2.1. Качествени методи:

- **Документален анализ**

Проучени са бакалавърски програми и учебните планове, по които се провежда обучение по социална работа в 11 университета в България и 2 университета в Румъния.

- **Полуструктурирано интервю** с общо 32 ръководители и преподаватели от катедри, в които се предлага обучение по социална работа в България и Румъния.

Разработен е план за интервю с преподаватели от България и Румъния, който включва главните области и ключови въпроси. Съставени са и два протокола за полуструктурирани интервюта (един за българските и един за румънските преподаватели). Интервюто включва 8 въпроса със свободен отговор, разпределени в две области: 1) специфика на обучението и 2) предизвикателства пред обучението по социална работа.

Предвид принципа за конфиденциалност, всички интервюта са кодирани по начин, който смятаме, че не разкрива университета или самоличността на участниците. За отбелязване на отговорите на респондентите използваме опцията за случайно завъртане и показване на отговорите (Random display), при която програмата приписва като първа цифра името на университета, а втора – поредността при обработка на отделните интервюта.

При анализа на получената информация е направен контент-анализ с кодировъчна матрица и програмата Quirkos.

2.2.2. Количествени методи

Използван е методът на анкетно проучване сред студенти от България и Румъния.

За целите на проучването е разработен въпросник на български и английски език.

Въпросите са разпределени в шест секции.

Първата група въпроси (въпроси от №1 до №9) са насочени към получаване на социодемографска информация (пол, възраст, етническа принадлежност, курс на обучение, медицинско състояние /травматично преживяване, професионален опит, вид завършено средно училище, друга образователно-квалификационна степен)

Следващите секции включват скали за оценка на мотивация за избор на университет (въпрос №9), мотивация за избор на специалност (въпрос №10), удовлетвореност от обучението (въпрос №15), професионална реализация в желана област на социалната дейност /работа (въпрос №14). Отговорите се оценяват по 5 точкова Ликърт скала (1 – напълно несъгласен, 5 – напълно съгласен).

- Мотивация за избор на университет се измерва с подskalите – професионална и личностна самореализация и влияние на социалната среда;
- Мотивация за избор на специалност в ПН 3.4.(„Социална работа“ – за студентите в Румъния) се измерва с три подскали - Професионална реализация в помощ на другите, Влияние на социалната среда, Професионална реализация в чужбина;
- Удовлетвореност от обучението измерваме с подskalите – удовлетвореност от теоретично обучение и практическо обучение, администрация на обучението, съдържание и структура на учебния план, придобити знания и умения в професионалната област.

Следващата група въпроси за насочени към участие в програми за мобилност (въпроси №12, 13).

Последната група въпроси (№16, 17, 18) са за оценка готовността на студентите за включване в реална социална работа и факторите, които спомагат или пречат в този процес.

Последният въпрос е насочен към получаване на информация дали студентите биха препоръчали специалността на свои приятели или познати.

В анкетната карта на английски език при въпроса, свързан с предпочитана област за кариерна реализация има разлика в предложените отговори, съобразени със структурата и организацията на социалната работа в Румъния.

Данните са обработени с IBM SPSS Statistics 26.0. При анализа са приложени факторен анализ (Principal components), t-тест за независими извадки, ANOVA (One-Way ANOVA) и параметрични тестове за множествени сравнения (Post Hoc Multiple Comparisons) и техники за линейна регресия.

2.3. Участници и обхват на изследването

2.3.1. Университети

В България са изследвани университети, които са с държавно финансиране (пълно или частично) и предлагат обучение в професионално направление „Социални дейности“. В Румъния са проучени университети с държавно финансиране и обучение в специалност *Asistență socială* (социална работа).

Университетите в България са следните: Медицински университет – Плевен, Великотърновски университет "Св. св. Кирил и Методий", Технически университет – Габрово, Русенски университет "Ангел Кънчев", Технически университет – Варна, Шуменски университет "Епископ Константин Преславски", Софийски университет "Св. Климент Охридски", Нов български университет – София, Югозападен университет "Неофит Рилски" – Благоевград, Тракийски университет - Стара Загора, Пловдивски университет "Паисий Хилендарски".

Университетите в Румъния са Университет Бабеш — Бойяи (Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca – UBB) и Западен университет на Тимишоара (West University of Timișoara),

2.3.2. Преподаватели

За участие в интервюто са поканени преподаватели в областта на висшето образование и опит в системата на социалните услуги в България и Румъния. Общият брой на участниците в интервютата е 32 от 12 университета за двете страни. Участниците от Румъния (n=11) са представители на 3 университета в Румъния и са преподаватели по

теоретични дисциплини, с опит в организацията и провеждането на практическо обучение. Преподавателите от България (n=21) са представители на 9 университета от страната, в които се предлага обучение по специалност “Социални дейности, от които 15 съчетават преподавателска и практическа дейност в областта на социалната работа, 4- само преподавателски опит, и 2 - само опит в практиката.

2.3.3. Студенти

Извадката на студентите, участващи в анкетното проучване е 403. Тя включва студенти от специалност „Социални дейности“, ОКС „Бакалавър" (I, II, III, IV курс) – България (n=219) и ОКС „Професионален бакалавър“ (n=20 п) , а в Румъния (n=164) студенти от специалност *Asistență socială* (социална работа) в ОКС „Бакалавър" (I, II, III).

Етични аспекти

В контекста на етичните стандарти на Югозападен университет „Неофит Рилски" и университета в Cluj Napoca, проучването е проведено при спазване на етичните принципи за провеждане на научни изследвания: конфиденциалност, анонимност, информирано съгласие и възможност за отказ от участие в различните етапи от проучването.

Ограничения

Изборът на английски език като работен за провеждане на проучването в Румъния бе наложен от факта, че провеждащият изследването докторант не владее румънски език, което отчитаме, като едно от ограниченията при провеждането настоящето изследване. Използването на чужд език при провеждане на изследване или проучване носи допълнителни ограничения, свързани с обхвата на изследваните лица – голяма част от студентите, които са оценили своята чуждоезикова компетентност като слаба или недостатъчна не взеха участие в проучването. От друга страна, това ни дава увереност, че участвалите в

проучването са разбрали напълно поставените въпроси и са имали пълната езикова компетентност да изразят своите отговори.

ГЛАВА ТРЕТА. АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ И ДИСКУСИЯ

3.1. Документален анализ - учебни планове, ОКС бакалавър „Социални дейности“

В документалния анализ са включени университетите в България и Румъния, в които се предлага обучение в ПН 3.4. Социални дейности. Анализирани са: критерии за прием, продължителност на обучението; структура на учебните планове, по които се осъществява обучение за придобиване на образователно-квалификационна степен „Бакалавър“, съотношение на теоретично и практическо обучение.

3.1.1. Документален анализ на учебни планове България

Обучението за придобиване на ОКС „Бакалавър“ е с продължителност 4 години и придобити не по-малко от 240 кредита ECTS. Обучението завършва с държавен изпит или със защита на дипломна работа и провеждането на задължителен преддипломен стаж в социална услуга.

Направената справка в докладите на НАОА показва, че 11 университета в България предлагат обучение в специалност „Социална работа“. Общият брой на предлаганите програми на ниво „Бакалавър“ е 19 (общо редовна и задочна форма на обучение), за „Професионален бакалавър“ – 1. Единственият университет, в който има две бакалавърски програми е Великотърновски университет "Св. св. Кирил и Методий. В три университета (Русенски университет "Ангел Кънчев", Нов български университет – София и Пловдивски университет "Паисий Хилендарски") обучението е само в редовна форма, докато в останалите 7 университети има възможност за обучение и в задочна форма. МУ – Плевен е единственото висше училище, в което се предлага обучение за придобиване на ОКС „Професионален бакалавър“ в редовна форма.

Учебните планове на специалностите от професионално направление 3.4. Социални дейности са съобразени със Системата за

натрупване и трансфер на кредити, където натовареността за една учебна година е 60 кредита, с 30 кредита на семестър, като един кредит се присъжда за 25-30 часа студентска заетост.

В съдържателно отношение, всички учебни планове и програми имат силно изразен интердисциплинарен характер, което дава възможност практическата реализация на студентите да се осъществява в разнообразни по своя характер и целева ориентация дейности и организации, необходими за социалното и икономическо развитие в национален и регионален аспект. Разработването на учебните планове следва два основни теоретични подхода – екологичен и психодинамичен подход. Във всички университети, представянето на основните специализирани теоретични дисциплини обикновено е съпроводено от практическо обучение, което е с различна продължителност и насоченост.

3.1.2. Документален анализ на учебни планове/обучението по Социална работа в университетите в Румъния

Въз основа на правителствено решение №403/2021, относно утвърждаване програмите на университетско ниво за учебната 2021/2022 г., 21 университета предлагат обучение в специалност „Социална работа“ (Asistenta sociale), а общият брой на предлаганите програми на ниво „Бакалавър“ е 41, което означава, че някои в университети имат повече от една програма (една редовна и една задочна /дистанционна форма на обучение или обучение в програми на унгарски или немски език). Към някои от богословските факултети има и програми „Теология - социална работа“. Най-много програми 7 (17.1%) се предлагат от университета Universitatea “Babes-Bolyai” din Cluj-Napoca ", който е единственият държавен университет, предлагащ програми на румънски и на унгарски език, а освен това предлага единствената програма в задочна /дистанционна форма на обучение по социална работа на унгарски език. Две програми на

унгарски език се предлагат само още в един частен университет, а програма на немски език се предлага само в един държавен университет.

Обучението в специалност „Социална работа“ се осъществява въз основа на Единните държавни изисквания за акредитация и обучение в специалност *Asistenta sociala*, публикувани на официалната страница на Министерство на образованието (www.edu.ro). Обучението в бакалвърска степен по Сцоиална работа е с продължителност 3 години и с минимален брой от 180 кредита по Европейската система за трансфер и натрупване на кредити (ECTS). При проучване на приема в отделните университети не е установено прилагане на единен приемен изпит.

Проучването на програмите и учебните планове на висшите училища с обучение по социална работа в България и Румъния показва както значителни прилики, така и известни разлики.

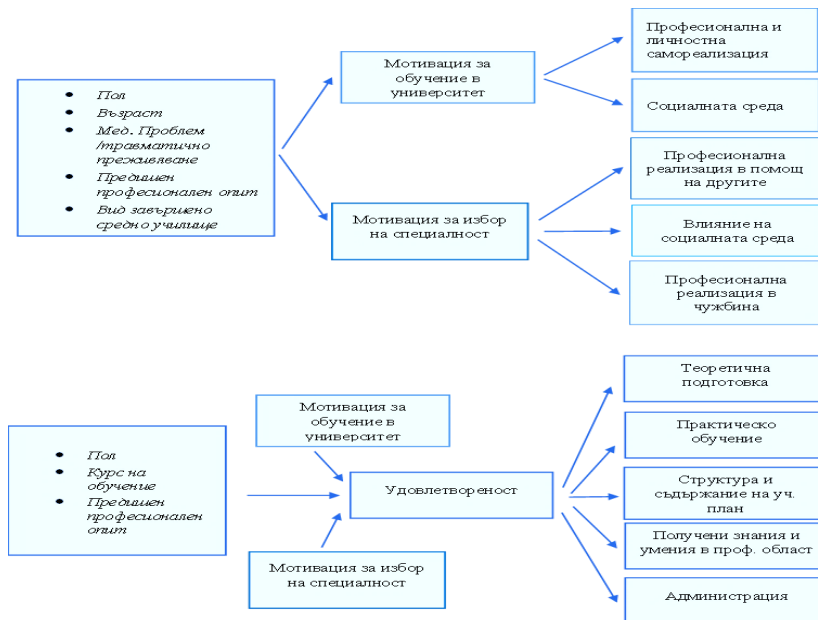
Обучението и в двете страни се осъществява от висши училища с различен статут и финансиране. За прием в бакалавърските програми не се прилага специализиран изпит, а завършването се осъществява чрез полагане на държавен изпит, който се провежда под различни форми в двете страни. Други основни прилики се открояват ясно в съдържанието на учебните планове, които показват стремежа на висшите училища и в двете страни да предоставят качествено обучение, което се основава на съвременни научно-теоретични и практико-приложни знания, умения и компетентности, които да отговарят на потребностите на регионално и глобално равнище.

Една от основните разлики откриваме в продължителността на обучението – в Румъния при ОКС „Бакалавър” (3 години) и броят кредити, необходими за завършване на обучението (180 ECTS). Друга съществена разлика се състои в регулирането на образованието по социална работа,

което в Румъния е строго подчинено и ръководено от Националните стандарти за качество на висшето образование, докато в България, действащият Закон за висшето образование, предоставя значителна автономност на висшите училища, а теоретичната насоченост до известна степен зависи от обучаващото звено (факултет /катедра), в което се предлага обучението по Социална работа и наличния преподавателски състав.

3.2. Резултати от анкетно проучване сред студенти, обучаващи се в специалност Социална работа в университети в България и Румъния

В проучването взеха участие студенти от ОКС „бакалавър“ и ОКС „професионален бакалавър“ професионално направление 3.4. „Социални дейности“ от 8 университета в България и 2 университета в Румъния. Концептуална рамка на изследването е представена на фигура 1.

Фигура 1. Концептуална рамка за анализ на резултатите от анкетното проучване сред студенти

3.2.3. Сравнителен анализ

Участниците в анкетното проучване са студенти, които се обучават в образователна степен „Бакалавър“, като в България са включени и 20 респонденти от ОКС „професионален бакалавър“. Наблюдава се добра представителност на отговорите по всички изследвани социодемографски показатели.

В социалната работа винаги са преобладавали жените (Whitaker et al., 2006), което ствпада с данните от нашето изследване. Сходно/подобно със световната тенденция, в България и Румъния студентите, които се обучават в тази професия са предимно жени (n=215, 88.7% и n=136,82.3%). Макар и броят на включените в изследването университетите в Румъния да е четири пъти по-малък от този на висшите училища в България (9), данните показват, че процентът на мъжете в специалност „социална работа“ в Румъния е по висок (n=28, 17.1%) в сравнение с този в България (n=21, 8.8%).

Наблюдава се и ясно изразено мнозинство на основната етническа група за всяка страна. По отношение на присъствието на други етнически групи в България по-значително присъствие има турската етническа група (4,2 %), а в Румъния - унгарска (3,7 %) и германска (2.4%).

Наблюдава се съществена разлика в разпределението на студентите по възраст. Резултатите сочат, че в страната интерес към професията имат хората на възраст между 30-49 г., докато в Румъния това са тези между 17-25 г. Според нас тази разлика се дължи на факта, че за разлика от България, в Румъния професията социален работник в регулирана.

Според резултатите от проучването можем да разделим постъпващите в университет на две групи. Първата са тези, които идват направо от различните видове средни училища, без реален предишен професионален опит, разчитащи единствено на теоретична и практическа подготовка от средното образование. Това са студенти, за които обучението в тази специалност се явява, като продължение на опита от средните училища. Към тази група можем да причислим респондентите от Румъния.

В България се наблюдава тенденция, която можем да определим като „късно студентство“.

Към втората група, към които спадат респондентите от България, можем да определим като „завръщащи се“. Това са хора, често са на възраст над 30 г. Тези студенти обикновено търсят ново начало или са принудени да сменят квалификацията си, поради загуба на работно място или необходимост да се преквалифицират, за да запазят сегашната си позиция. Тази група студенти привнася в обучението, както своя професионален, така и житейски опит (Pelman & Watson, 2018).

По-голямата част от респондентите (България – 203, 86.0%, Румъния – 144, 87.8%) се обучават за придобиване на първа степен за висше образование, а сравнително еднакъв процент респонденти и от двете страни имат и друга образователна степен за висше образование (България – 30, 12.7%, Румъния – 20, 12.2%)

И в двете страни част от респондентите имат професионален опит в социална услуга /организация, но процентът на респондентите от Румъния (47, 28.7%) с предишен опит като доброволци е по-голям в сравнение с този на респондентите в България (49, 20.6%). Резултатите показват, че участниците в изследването от Румъния по-често са били ангажирани в доброволчески каузи и инициативи. Процентът на респондентите с професионален опит, придобит чрез работа на пълен или непълен работен

ден, е малко по-висок в България (22, 14.3%) в сравнение с този в Румъния (22, 13.4%).

Друга разлика се открива във вида средно училище, което са завършили респондентите. В България повечето респонденти (147, 61.5%), респективно студенти в специалност от ПН 3.4 Социални дейности, са завършили професионални гимназии, където силно застъпена е практическата подготовка. В Румъния специалността „Социална работа“ е силно предпочитана от завършилите гимназия с разширено изучаване на обществени науки (63, 38.45%) и училище по изкуства (63, 38.45%).

Въпреки че, въпросникът не дава изчерпателна информация относно различни аспекти на травматичното преживяване и вида медицинско състояние, налице са съществени разлики. Една разлика, която можем да определим също и като тревожна констатация, е фактът, че и в двете страни има голям процент респонденти (България – n=56, 23.5%; Румъния – n=19, 11.6%), които са споделили за преживяно травматично събитие, като процентът за България е почти два пъти по-висок. Съществена разлика се наблюдава и по отношение на респондентите с медицинско състояние, което изисква специализирана помощ при обучение. В специалност „Социална работа“ в Румъния се обучават повече студенти с различно медицинско състояние (Румъния:България – 16,9%:6,25%).

Има редица проучвания, насочени към изследване на социодемографски характеристики и фактори, които оказват влияние върху мотивация на студентите, избрали да се обучават в специалност „Социална работа (Abell & McDonell, 1990; Christie & Kruk, 1998; Hackett, Kuronen). Такива изследвания са важни, защото това дава възможност да се направят програми и учебни планове, които да отговарят на нуждите на студентите, да решават морални въпроси, да подготвят по-ефективно студентите за

практиката, като по този начин ще се осигури и предоставянето на по-ефективна подкрепа за самите потребители (Christie & Kruk, 1998).

Проведеното изследване има за цел да установи влиянието на събраната социодемографска информация за възраст, пол, година /курс на обучение, наличие на медицинско състояние или преживяно травматично събитие, предишен професионален опит в социална услуга /организация, вид завършено средно училище, върху мотивацията на респондентите за прием в университет, мотивация за избор на специалност и удовлетвореност от обучението.

Резултатите за България показват, че единствено полът оказва влияние върху мотивацията като обща оценка и включените в нея области, а възрастта влияе единствено върху една от субскалите – влияние на социалната среда, табл. 1.

Това показва, че широкият вход за прием в университети в България предоставя възможност на повече кандидати без значение на пол, възраст, медицинско състояние и професионален опит и вид средно училище.

Таблица 1. Влияние на социодемографски показатели върху мотивацията за избор на университет

България			
Мотивация за прием в университет			
Фактор	Професионална и личностна самореализация	Влияние на социалната среда	Обща оценка за мотивация за избор на университет
Пол	Да	Да	Да
Възраст	x	(F= 2.291; p<0,05), Между групи: 17 – 19 г. и 40 – 49г	x
Медицинско състояние травматично преживяване	x	x	x
Професионален опит	x	x	x
Вид училище/гимназия	x	x	x

За разлика от България, в Румъния няма влияние на пола върху избора на университет. Интересен факт е, че респондентите мъже демонстрират по-силна мотивация в област професионална и личностна реализация, докато при жените има по-силно влияние социалната среда. Факторът възраст оказва влияние по отношение на социалната среда и общата оценка за мотивация. Факторът вид на средно училище също оказва влияние върху мотивацията като обща оценка и една от субскалите (табл. 2).

Таблица 2. Влияние на социодемографски показатели върху мотивацията за избор на университет.

Румъния			
Мотивация за избор на университет			
Фактор	Професионална и личностна самореализация	Влияние на социалната среда	Обща оценка за мотивация за избор на университет
Пол	x	x	x
Възраст	x	F= 3.760; p<0,05 Между групи: 17 – 19г. и 26 30г	F=3.031, p<0.05 Между групи: 17-19 г. и 23 - 25г. и 26 – 30г.
Медицинско състояние траматично преживяване	x	x	x
Професионален опит	x	x	x
Вид училище/гимназия	x	F=6.212, p<0.01 Между групи: С профил математика и пр. науки – профил обществени науки; С профил обществени науки – училища по изкуства	F=4.387, p<0.01 Между групи: Училища с разширено изучаване на обществени науки и гимназии по изкуства

От резултатите можем да направим извод, че за разлика от България, където широкият вход за прием в университети предоставя възможност за обучение на голям кръг от хора без значение на пол, възраст, медицинско състояние /професионален опит и вид средно училище, то към обучение в

университет в Румъния се насочват хора, които са предимно на възраст до 30г. и са завършили средно образование в училища с профил обществени науки, училища с профил математика и природни науки и не на последно място – училища по изкуства.

Резултатите за България показват, че върху мотивация за избор на специалност и включените в нея области влияние оказва факторът пол. Възрастта влияе единствено върху професионалната реализация в чужбина, като респондентите във възрастова група 20-22г. избират специалност социална работа, поради желание за професионална реализация в чужбина. Професионалният опит също оказва влияние върху общата оценка за мотивация за избор на специалност – респондентите, които са придобили опит чрез работа на непълнен работен ден са най-силно мотивирани да изучават тази специалност (табл. 3).

Специалност „Социална работа“ привлича студенти с различни социодемографски показатели. Но при избора на специалност силно влияние оказва професионалният опит. Това показва, че специалността е по-близо до тези, които вече имат натрупан опит в сферата.

Таблица 3. Влияние на социодемографски показатели върху мотивацията за избор на специалност

България				
Мотивация за избор на специалност				
Фактор	Професионална реализация в помощ на другите	Влияние на социалната среда	Професионална реализация в чужбина	Обща оценка за мотивация за избор на университет
Пол	Да	x	Да	Да
Възраст	x	x	F= 2.714; p<0,05 Между групи: 20 – 22 г. и 31 – 39г.	x
Медицинско състояние травматично преживяване	x	x	x	x
Професионален опит	x	x	x	F= 2.854, p<0.05
Вид училище/гимназия	x	x	x	x

Резултатите за Румъния показват, че пол и медицинско състояние не оказват влияние при избора на специалност. Установено е влияние на фактора възраст. Макар, че във възрастовите групи не е установена значима разлика, то при респондентите между 31-39г. и 17-19г. общата мотивацията за обучение в специалността е най-силна. Професионалният опит влияе на мотивацията от социалната среда, а вид средно училище оказва влияние само на професионална реализация в чужбина, като най-силно желание за професионална реализация извън страната имат завършилите училища с профил обществени науки (табл. 4).

Таблица 4. Влияние на социодемографски показатели върху мотивацията за избор на специалност.

Румъния				
Мотивация за избор на специалност „Социална работа“				
Фактор	Проф. реализация в помощ на другите	Влияние на социалната среда	Професионална реализация в чужбина	Обща оценка за мотивация за избор на университет
Пол	x	x	x	x
Възраст	x	x	x	F=2.257, p<0.05
Медицинско състояние траматично преживяване	x	x	x	x
Професионален опит	x	F=2.438, p<0.01 пълен работен ден – доброволчески опит; пълен работен ден – липса на опит;	x	x
Вид училище/гимназия	x	x	F=3.481, p<0.01 училища с разширено изучаване на обществени науки – гимназии за изкуства	x

Това показва, че специалност „Социална работа“ привлича студенти с различни социодемографски показатели и в двете страни. Но в България при избора на специалност социална работа силно влияние оказва професионалният опит, т.е. специалността е по-близо до тези, които вече

имат натрупан опит в сферата. Докато в Румъния общата мотивацията за избор на специалност се определя от възрастта.

По отношение на удовлетвореността от обучението сред респондентите в България, единствено полът на респондентите оказва статистически значимо влияние върху удовлетвореността като обща оценка и всички изследвани области. Очаквано, жените имат по-висока степен на удовлетвореност. Професионалният опит също оказва влияние върху общата удовлетвореност и върху две от изследваните области – администрация и структура на учебния план. Макар да няма статистически значима разлика в групите, най-висока степен на удовлетвореност като обща оценка и по всички изследвани области показват респондентите, които имат предишен професионален опит на непълнен работен ден, т.е. работещите смятат, че в голяма степен настоящето обучение ще благоприятства тяхната бъдеща реализация, давайки им достатъчно знания умения в проф. област (табл. 5).

Таблица 5. Влияние на социодемографски показатели върху удовлетвореността от обучението.

България						
Удовлетвореност от обучението						
Фактори	Администрация	Структура на учебния план	Теоретична подготовка	Практическа подготовка	Знания и умения в проф. област	Обща оценка за удовлетвореност
Пол	F=5.132, p<0.05	F=5.900, p<0.01	F=4.440, p<0.05	F=5.815, p<0.05	F=4.665, p<0.01	F=8.400, p<0.01
Година на обучение	F=2.896, p<0.05	x	x	x	x	x
Проф. опит	F=2.707, p<0.05	F=2.367, p<0.05	x	x	x	F=2.763, p<0.05

Сред респондентите в Румъния удовлетвореността като обща оценка се влияе най-силно от професионалния опит, който оказва влияние и в области администрация и структура на учебния план и придобити знания и умения в професионалната област. В субскалата за удовлетвореност от

практическо обучение влияние оказва година /курс на обучение, като с всяка изминала година /курс на обучение удовлетвореността намалява. Влиянието на пола е статистически значимо единствено в област администрация, където жените са значително по-удовлетворени (табл. 6)

Таблица 6. Влияние на социодемографски показатели върху удовлетвореността от обучението

Румъния						
Удовлетвореност от обучението						
Фактори	Администрация	Структура на учебния план	Теоретична подготовка	Практическа подготовка	Знания и умения в проф. област	Обща оценка за удовлетвореност
Пол	F=5.132, p<0.05	x	x	x	x	x
Година на обучение	x	x	x	F=3.129, p<0.05 Първа година – последна година	x	x
Проф. опит	F=3.739, p<0.05	F=3.484, p<0.05	x	x	F=2.717, p<0.05	F=4.107, p<0.01

Решението за кандидатстване в университет и изборът на професия са едни от най-важните задачи, които очертават прехода от средното училище към по-нататъшно образование или работа. В редица изследвания е установено, че мотивацията за избор на университет зависи силно от характера на избраната специалност, пола и възрастта на студентите (Таher 2021, Zölitz 2018). Това се потвърждава и с резултатите от нашето изследване, но смятаме, че вид завършено средно училище също оказва влияние, когато мотивацията за избор на университет е в резултат на влияние на социалната среда. При мотивация за избор на специалност в литературата има редица изследвания, които съобщават, че студентите избират специалност „Социална работа“ водени от желанието си да помагат на хората, които имат нужда от подкрепа, както и от желанието за реализация в професията (Toros 2015, Rompf 1994). Към вече установените данни в литературата

можем да добавим, че в България и Румъния професионалният опит в областта също оказва влияние при избора на професия „Социален работник“. Обучаващите се в специалност „Социална работа“ са уникална по своята специфика група студенти, съставена предимно от жени, в различни възрастови групи, с различен професионален опит, с различна подготовка от средното образование, семейно положение, социален статус, икономическо благосъстояние. Тези разлики неминуемо водят до разлики в мотивацията за избор на професия и удовлетвореността от обучението. В литературата все още липсват достатъчно изследвания, които да очертават социодемографските характеристики на обучаващите се в специалност „Социална работа“.

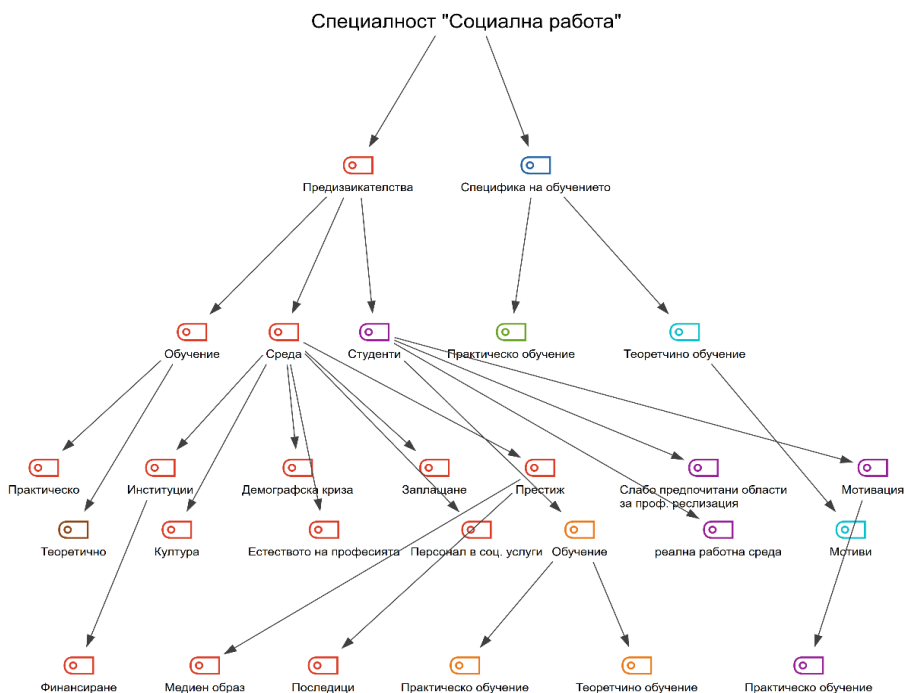
В последните години все по-често се предприемат изследвания за установяване на причините, поради които студентите прекъсват обучение и напускат университета, като в основата се предполага, че стои неудовлетвореността от обучението (ReUp Education & the City University of New York, 2021; Strada Education Network, Lumina Foundation, & Gallup, 2019 г). Други автори посочват по-скоро финансовите предизвикателства, както и професионалните и семейните отговорности, които студентите трудно съчетават с обучението в университет (Aslanian, 2017; Erisman & Steele, 2015; Horn & Lyle, 2019). Резултатите от нашето изследване показват, че за България и Румъния професионалният опит оказва влияние и върху удовлетвореността от обучението по социална работа, като по-силно удовлетворени са тези, които имат опит в професията в сравнение с тези, които нямат.

3.3. Резултати от интервюта с преподаватели по Социална работа в България и Румъния

Интервюта са проведени с преподаватели по различни теоретични дисциплини, с опит в организиране и провеждане на

практически обучения и/или практически опит при предоставяне на социални услуги.

Анализът на интервютата относно обучението по социална работа в България и Румъния е фокусиран в 2 основни области: специфика на обучението по „Социална работа“; предизвикателства пред специалността през призмата на преподаватели с дългогодишен опит в областта. Приложен е контент-анализ с кодировъчна матрица и програмата Quirkos. В процеса на кодиране, за всяка страна са идентифицирани различен брой подтеми. Концептуалната рамка за анализа на резултатите от интервютата с преподавателите е представена на фиг. 2.

Фигура 2. Основни теми и подтеми при анализа на данни от интервютата с преподаватели

Резултатите от нашето проучване сред преподаватели в областта на социалната работа в България и Румъния показват как обучението по Социална работа се провежда и прилага в две страни с различен статут на професията и нормативно регулиране на обучението по специалността.

В България, обучението се определя в голяма степен от самите университети и факултети/ катедри, но във всички случаи, то не е самоцелно, а е съобразено с предварителни проучвания и обратна връзка за нуждите на социалните услуги в конкретните общини. Учебните планове и програми се актуализират редовно на ниво университет, за да отговарят на международните стандарти и потребностите на професията. В последните години часовете за практическо обучение във всички университети следват тенденция на плавно увеличаване.

В Румъния, обучението по социална работа на ниво „Бакалавър“ е строго регламентирано от държавата чрез въвеждане на Държавни стандарти и регулиране на професията, а университетите могат да предлагат специализирано обучение единствено в магистърските програми. В учебните планове е застъпена базисната подготовка по специалността с малки възможности за специализирани курсове, а заетостта за практическо обучение е строго определено – 10 % от общата заетост за целия курс на обучение, което се определя като недостатъчно.

Част от предизвикателствата са заложили в самата образователна система- нивото на подготовка, с което постъпват студентите в тази специалност, както и напускането в първите години също се очертава като проблем и за двете страни.

Едно от основните предизвикателства пред обучението на социална работа в България е липсата на интерес и мотивация у студентите към изучаваната специалност, като една от предполагаемите причини за това е престижа и негативните обществени нагласи към професията.

Регулирането на професията в Румъния дава възможност за еднаква подготовка на бъдещите специалисти, но отнема идентичността на университетите, поставя ограничения при провеждане на практически обучения на студентите и не дава възможност за задълбочени познания в една или друга желана от тях област.

За България липсата на тази регламентация дава възможност за гъвкавост при изготвяне на учебните планове и привеждането им в съответствие с идентифицираните потребности.

Друго предизвикателство се оказва разминаването между теория и практика, част от причините, за което са липсата на ясни критерии и изисквания при упражняване на професията.

Предизвикателства от организационен характер- например: в обучение, предлагано от преподаватели в Румъния се изпращат *„шофьора или човека от поддръжката“* показва необходимо от разработване на ефективна, базирана на нуждите и научни доказателства програма за селдипломно обучение на работещите в социалната сфера както в Румъния така и в България.

Друго съществена разлика се открива в заплащането на труда на социалните работници, което в Румъния значително се е повишило през последните години, а това е довело и до подобряване качеството на обучението по Социална работа.

Нито един от интервюираните преподаватели от Румъния не идентифицира като предизвикателство нивото на подготовка от средното образование и недостатъчната мотивация за избор на специалност от студентите.

Преодоляването на предизвикателствата, посочени от преподавателите в България и Румъния е възможно единствено и само чрез

силна и ясна позиция от страна на академичната общност, непоколебимост на ниво университет и единни действия от страна на университетите.

Основни изводи

1. При обзора на литературата не са установени сравнителни проучвания между България и Румъния в областта на обучението по социална работа.
2. И в двете страни обучението по социална работа има общи корени, които се свързват с активната религиозна дейност още преди Първата световна война. В Румъния религиозните основи на социалната работа не само, че не са забравени, но и продължават да намират поле за реализация чрез съществуващите програми по социална работа, реализирани в 8 факултета по теология и 14 бакалавърски програми.
3. Системите за висше образование и в двете страни са част от Европейското пространство за висше образование (ЕНЕА) и Болонския процес.
4. В Румъния е създаден Национален колеж на социалните работници (CNASR), най-голямата професионална организация, чиято цел е да представлява, защитава и насърчава правата и интересите на социалните работници на местно, национално и международно ниво, защитава честта, свободата и независимостта на професионалните социални работници в професията, гарантира изпълнение на професионалните им задължения, които социалните работници имат към бенефициенти, институции и общество, според професионалната етика.

5. Установена е разлика по отношение на статута на професията „Социален работник“. За разлика от България, в Румъния професията е регулирана, т.е. обучението също е регулирано.
6. В Румъния, обучението по социална работа на ниво „Бакалавър“ е строго регламентирано от държавата чрез въвеждане на Държавни стандарти и регулиране на професията, а университетите могат да предлагат специализирано обучение единствено в магистърските програми.
7. Съществуват разлики в продължителността на обучението (в България- 4 г., а в Румъния – 3 г.) и съответно броя кредити за придобиване на образователно-квалификационна степен „Бакалавър“ (България- 240 ECTS, а в Румъния – 180 ECTS).
8. Учебните планове и програми по социална работа в България и Румъния отразяват спецификата за професията, но тяхното съдържание се базира предимно на знания от международния опит и литература, а не от местния контекст.
9. Учебните планове имат известно сходство по отношение на теоретичната подготовка, чиято цел е да предостави фундаментална и широкопрофилна подготовка на бъдещите специалисти.
10. В България теоретичната насоченост в учебните планове обикновено зависи от обучаващото звено и наличния преподавателски състав.
11. В България учебните планове, по които се провежда обучение в професионално направление „Социални дейности“ редовно се актуализират, което позволява в обучението да се интегрират съвременни научно-теоретични и практико-приложни знания, умения и компетентности.
12. В Румъния в учебните планове е застъпена базисната подготовка по специалността с малки възможности за специализирани курсове, а

- заетостта за практическо обучение е строго определено – 10 % от общата заетост за целия курс на обучение.
13. В Румъния в част от университетите обучението се предлага не само на румънски, но и на унгарски и немски език.
 14. И за двете страни не са установени допълнителни или специфични за специалността критерии за прием. По отношение на критериите за придобиване на ОКС „Бакалавър“, студентите и в двете страни полагат специализиран изпит, като в България, при определени условия, на които студентът трябва да отговаря, тази форма може да бъде заменена с изготвяне на дипломна работа.
 15. Съществена разлика между двете страни има по отношение на практическото обучение. В България, обучението по социална работа следва тенденцията за увеличаване на часовете в реална работна среда, докато в Румъния практическата заетост е около 10% от общия хорариум за целия курс на обучение.
 16. Резултатите от проведеното емпирично изследване показват сходство по отношение на определени социодемографски показатели: сред студентите по социална работа и в България и в Румъния преобладават жените; еднакъв процент от респондентите имат и друга степен за висше образование; преобладаващата част студенти и от двете страни постъпват без никакъв предишен досег със специалността. Част от студентите и от двете страни съобщават за преживяно травматично събитие като процентът за България е почти два пъти по-висок (България –23.5%; Румъния –11.6%).
 17. В България интерес към професията имат хора на възраст между 30-49 г., завършили професионални гимназии, докато в Румъния това са хора на възраст между 17-25 г. с диплома от училища с разширено изучаване на обществени науки и училища по изкуства.

18. Установено е, че върху мотивацията за прием в университет и за избор на специалност в двете страни оказват влияние различни социодемографски фактори. В България и в Румъния мотивацията за прием в университет се влияе най-силно от възрастта, но в България допълнително влияние оказва и пола, а в Румъния –и вида на завършено средно образование. Мотивацията за избор на специалност и в България и Румъния е повлияна от възрастта, наличие на предишен професионален опит, но за България влияние оказва и пола на респондентите, докато за Румъния –допълнително влияние оказва вида завършено средно образование.
19. По отношение на удовлетвореността от обучението бе установено, че в България, полът на респондентите оказва статистически значимо влияние върху удовлетвореността като обща оценка и всички субскали. Предишният професионален опит също оказва влияние върху общата удовлетвореност и удовлетвореността от администрирането на учебния процес и структурата на учебния план. Курсът на обучение има статистическа значимост по отношение на една единствена субскала.
20. По отношение на удовлетвореността от обучението в Румъния бе установено, че удовлетвореността като обща оценка се влияе най-силно от предишен професионалния опит, който оказва влияние и в субскалите администрация и структура на учебния процес и придобити знания и умения в професионалната област. В субскалата за удовлетвореност от практическо обучение влияние оказва курса на обучение, като с всеки следваща година удовлетвореността намалява.
21. Установена е разлика по отношение на значимостта на мотивацията за избор на специалност върху удовлетвореността от обучението в професионалното направление. За разлика от Румъния, в България

мотивацията за избор на специалност оказва влияние върху удовлетвореността.

22. Установените разлики в професионалните интереси, мотивацията и удовлетвореността на студентите от специалност „Социална работа“ в България и Румъния са свързани със спецификата на обучението в отделните страни.
23. Проведените интервюта с преподаватели по социална работа от Румъния и България, потвърдиха основните изводи по отношение на спецификата на обучението в двете страни – статут на професията и регулиране на образованието по социална работа, структура на учебните планове, мултидисциплинарния характер на обучението, различната продължителност на практическото обучение.
24. За България са идентифицирани предизвикателства, свързани с различно ниво на подготовка от средното образование, качества, ценности и мотивация на студентите; трудности при провеждането на практическо обучение, необходимост от по-тясно сътрудничество и диалог на различни нива – ниво университет, междууниверситетско и ниво на взаимодействие със законодателните органи и неправителствения сектор. Докато за Румъния са идентифицирани предизвикателства, които се отнасят до необходимостта от законови промени, с които да се преодолеят несъвършенствата на социалната система при работата с отделни групи потребители; недостатъчен брой часове за практическо обучение; необходимост от засилване на практическата подготовка в бакалавърските програми; необходимост от допълнително финансиране за научни изследвания в областта на социалната работа.
25. Основните идентифицираните предизвикателства и за двете страни са свързани с престиж на професията и отрицателния медиен образ.

Резултатите от проучването и направените изводи не потвърждават изцяло формулираната хипотеза. Въпреки установените различия са идентифицирани и редица сходства в обучението по социална работа в България и Румъния.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Социалната работа и подготовката на специалисти за нея са пряко свързани с приоритетите на една страна, нейното законодателство, социален контекст и културни традиции. В контекста на две страни като България и Румъния, в които идеологическите възгледи отричаха съществуването на социалните проблеми, образованието по социална работа се е считало за ненужно и дори забранено. Поглеждайки назад към 90-те години на миналия век, двете страни бяха изправени пред предизвикателства, с които всички смятахме, че ще успеем да се справим, но вероятно не предвидихме сложността и комплексността на други проблеми, които ще се появят след промените и както Ferguson казва, „бъдещето се оформя от историята (Ferguson, 2016).

Дисертационният труд дава насоки за развитието на по-ефективни практики за обучение по социална работа в межкултурен контекст, което ще допринесе и за по-добро сътрудничество между двете държави в областта на социалната работа. Резултатите от проучването са полезна информация за разработването на по-ефективни методи на обучение и за подобряването на качеството на социалните услуги, които се предлагат в двете държави. И не на последно място, крос-културното сравнение може да бъде полезно за студентите и преподавателите по социална работа, като им даде възможност да се запознаят с различни методи на обучение и практики, което ще спомогне за развитието на техния по-широк културен хоризонт и ще подобри подготовката им за обучение и работа в многонационални екипи в бъдеще.

Във времена, когато глобализацията и мултикултурализмът определят динамиката на съвременното общество, а свободата и демокрацията са изправени пред предизвикателствата на екологични кризи, война, несигурност, бедност и произтичащите от тях проблеми, социалната

дейност и образованието по социална работа трябва да работят за уважението към многообразието, равенството и изграждането на социално отговорни общества, за адаптиране, развитие и подобряване на обучението, с което да се подобрят уменията на бъдещите социални работници, за да "посрещнат нуждите на настоящето, без да се застрашава способността на бъдещите поколения да посрещнат собствените си нужди" (ООН, 1987 г.). Образованието по социална работа не може да разреши самостоятелно настоящите кризи, пред които сме изправени, но сме уверени, че може да бъде част от решението, като използва своя научен потенциал за създаване на интер- и трансдисциплинарно знание - в посока на устойчивост и мир, на които бъдещите поколения имат право.

ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Реализирано е първото по рода си сравнително проучване на обучението по социална работа в България и Румъния с комплексен характер, обединяващо теоретични и емпирични данни. Резултатите ще допринесат не само за подобряване на обучението по социална работа, но и за обогатяване на глобалното разбиране на социалната работа
2. Проучени са основните мотиви за избор на университет и избор на специалност при студенти от България и Румъния.
3. Установени са предпочитанията и удовлетвореността на студентите по социална работа в България и Румъния.
4. Изведени са факторите , които влияят върху готовността за работа в социалната сфера.
5. Очертани са важни предизвикателства пред обучението по социална работа.

6. Резултатите от проучването дават насоки за бъдещи проучвания по отношение спецификата на обучението по социална работа, кариерната реализация и подобряване взаимодействието между участниците в образователния процес и потребителите в крос-културен контекст.

Резултатите от проучването могат да служат като основа за подобряване разбирането за контекстуалния характер на обучението по социална работа, което би допринесло за идентифициране и справяне с локалните и глобалните предизвикателства в социалната работа.

ПУБЛИКАЦИИ И УЧАСТИЯ В НАУЧНИ ФОРУМИ И ПРОЕКТИ

Публикации

1. **Иванова, В.** (2022). Предизвикателства пред обучението по социална работа. В: Станчева-Попкостадинова, В., Чолакова, М. (Ред.) Сборник „Социална работа – минало, настояще, бъдеще. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 162-174.
2. **Ivanova, V., & Stancheva-Popkostadinova, V.** (2021). Freed, Anne O. Encyclopedia of Social Work. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199975839.013.1493>
3. **Иванова, В.** (2021). Обучението по социална работа в Румъния. В: Чолакова, М. (ред.) Актуални проблеми на социалната работа, 144-153.
4. **Стойкова, М., Иванова, В.** (2021). Бариери пред реализацията на ефективна социална работа в многопрофилна болница за активно лечение. В: Будева, С., Тодорова, Т., Radut-Seliste, D., Dumitrescu, A-M. (Ред.). Овластяване на работещите в социалната сфера в малките населени места – предизвикателства и възможности. Велико Търново: УИ „Св. Св. Кирил и Методи“, ISBN 978-619-208-249-9, 100-107
5. Иванова, В. (2022). Мотивация и избор на професия социален работник. Годияник на СУБ-клон Благоевград (под печат).

Участие в научни форуми

1. Участие в организирането и провеждането на семинар на тема: „СОЦИАЛНА РАБОТА И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ“, посветен на Световния ден на социалната работа, 19. 03. 2017г., Благоевград
2. **18-ТА СТУДЕНТСКА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ**, 12.05. 2017 г., **изнесен доклад:** „Стандарти в обучението по социална работа“.

3. Участие в *International Colloquium of Social Sciences and Communication, ACUM 2017*, 9-11 Ноември, Брашов, Румъния. изнесен доклад "*Social Work Education in Bulgaria*"
4. Участие с доклад в Трета Международна Конференция по Социална Работа - *3rd Social Work International Conference (SWIC), Букурещ, Румъния, 8-9 Ноември, 2018* https://swicub.files.wordpress.com/2018/11/swic-2018_conference-pogramme-final21.pdf
5. Участие в Международна научно-практическа конференция *„Областяване на работещите в социалната сфера в малките населени места - предизвикателства и възможности“*, организирана от ВТУ "СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ", Стопански факултет, Катедра „Организация и методология на социалните дейности“, 4-5 Декември 2020 г,
6. Участие с доклад в Юбилейна научно-практическа конференция *„Социална работа – минало, настояще, бъдеще“*, Благоевград, 28-29 октомври 2021г.
7. Участие *Euro-CAN Training School, 16-18 Август, 2021, Люцерн, Швейцария*

Участие в проекти

1. Проект *„Проучване на предизвикателствата пред ефективността на иновативните социално-здравни услуги, свързани със степента на готовност за реализация на дейности в рамките на интегрирания междусекторен подход на специалистите в системата на грижи за деца и възрастни хора с комплексни нужди“*, ръководител: доц. д-р Мая Чолакова.
2. Проект PR-B6/20 *„Ефективност на социалната работа в лечебни заведения“*, ръководител: ас. д-р Мария Стойкова.
3. Проект за разработване на *European Reference Budgets*, Thomas More University, Campus Geel.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Господинов, Б., (2007), *Образованието по социална работа в България – възникване и развитие. Актуално състояние. Перспективи.*, Проблеми на Социалната работа, ISBN 978-954-305-232-5, 9-18
2. Механджийска, Г. (2021). Предпочитания и ориентации на студентите по социална работа към методите и формите на професионалната практика. Стратегии на образователната и научната политика 29 (1), 71-81
3. Паризов, П. (2000). Организация и управление на социалните дейности, Благоевград.
4. Русанова, Л. (2015). Тенденции и предизвикателства пред развитието на професията „социална работа (общи изводи от експертна оценка в гр. Габрово)" - Научни трудове на Русенски университет "Ангел Кънчев", 2015, т. 54, серия 8.1, стр. 73-74.
5. Abell, N., & McDonell, J. R. (1990). *Preparing for practice: Motivations, expectations and aspirations of the MSW class of 1990.*, Journal of Social Work Education, 26(1), 57-64.
6. Christie, A., & Kruk, E. (1998). *Choosing to become a social worker: Motives, incentives, concerns and disincentives.* Social Work Education, 17(1), 21–3.
7. Guzzetta, C. (1995) ‘Central and eastern Europe’, International Handbook on Social Work Education, Westport, Conn., Greenwood Press, 191–210.
8. Hackett, S., Kuronen, M., Matthies, A.-L., & Kresal, B. (2003). *The motivation, professional development and identity of social work students in four European countries.* European Journal of Social Work, 6(2), 163–178.
9. Hering, S., Waaldijk, B. (Eds.), 2003. *History of Social Work in Europe (1900–1960)*. Leske + Budrich, Opladen.
10. Hering, S., Waaldijk, B., 2006. *Helfer der Armen – Hueter der Oeffentlichkeit. Die Wohlfahrtsgeschichte Osteuropas 1900–1960*. Barbara Budrich, Opladen, Farmington Hills.
11. Lazar, F. (2015a). *Social work and welfare policy in Romania: History and current challenges*, Social Work around the World: Colors and Shapes in a Complex Mosaic. Trieste, Italy: University of Trieste, 65–82.
12. Lazăr, F. (2015b). *Romanian social work and welfare policy: History and current challenges*. European Journal of Social Work
13. Lazăr, F. (2015c). *Social work and welfare policy in Romania: History and current challenges*. Quaderni del Csal, Numero speciale di Visioni LatinoAmericane, Anno VII, Numero 13, Luglio, 65–82.
14. Mănoiu F, Epureanu V., (1996), *Asistența socială în România(Social work in Romania)*, Bucuresti, All.

15. Schilde, K., Schulte, D. (Eds.), 2005. Need and Care. Glimpses into the Beginnings of Eastern Europe's Professional Welfare. Barbara Budrich, Opladen.
16. Walsh T., Griffiths W.H., McColgan M., Ross J. (2005), *Transnational curriculum development: reflecting on experiences in Romania*, Social Work Education, 24 (1), 2005, 19-36.
17. Whitaker et al., (2006), Social Motivation and practical students' experiences. Final report, commissioned by the General Social Care Council (GSCC) and Skills for Care and Development, 1-95.